

Mitropolitul Bartolomeu Anania

*Rugăciunea, izvor de putere
în încercările vieții*

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA
Iași, 2013

Prezenta broșură reflectă transcrierea (adaptată pentru tipar) conferinței susținute în anul 1996, de Mitropolitul Bartolomeu Anania, la invitația ASCOR Iași.

© DOXOLOGIA, 2013
ISBN 978-606-666-065-5

Rugăciunea este, prin excelență, vorbirea omului cu Dumnezeu. Despre fiecare persoană se presupune că are o față. Fața este acea latură a persoanei prin care respectiva persoană se întoarce către ceva sau către cineva. Din acest punct de vedere și Dumnezeu are o față și știm aceasta chiar de la psalmistul David: „Nu-ți întoarce fața ta de la mine”. Așa încât, de câte ori omul își întoarce fața către Dumnezeu, pentru a intra în comuniune cu Dânsul, Dumnezeu își întoarce și El fața, în așa fel încât, duhovnicește vorbind, cele două entități, cele două persoane - persoana lui Dumnezeu și persoana omului - se întâlnesc față către față. Este, deci, o convorbire directă și care, până la urmă, duce la comuniune. Dacă rugăciunea nu are o finalitate și nu se topește în această comuniune, nu este o rugăciune adevărată, ci e mai mult o convenție.

Rugăciunea face parte din viața spirituală a omului, dar aș vrea și aici să fac o oarecare delimitare, pentru ca să eliminăm, pe cât este posibil, confuziile

terminologice. În mod obișnuit se vorbește despre o viață materială și o viață spirituală a omului. Această distincție se făcea chiar și-n vremea comunismului ateu, dar prin viața spirituală se înțelegea, în special, cultura sau ceea ce nu ține neapărat de activitatea materială, ceea ce nu ține de plug sau de fabrică; o viață raportată mai mult la intelect.

Distincția trebuie făcută mai întâi terminologic: „spiritual” vine de la „spiritus”, „vita spiritus”, care înseamnă viață spirituală, sufletească. Dar în limba română avem un alt cuvânt care definește mai bine ceea ce vrem noi să înțelegem prin viață spirituală. Pentru că aceasta este mai mult decât cultură și trebuie să fie mai mult decât cultura. Într-o pagină frumoasă, pe care o raportez neapărat la Noica, un Constantin Noica care se ancorase și se plafonase de cultură, Andrei Pleșu, nemulțumit de această plafonare, a spus: „Vreau să mă ancoroz în ceea ce este mai mult decât cultură, pentru că un om de cultură nu este altceva decât o imensă bibliografie. Eu vreau să fiu mai mult decât bibliografie. Și, pentru a fi mai mult decât

aceasta, trebuie să mă ancorez în viața spirituală”. Dar vine, la un moment dat, Alexandru Paleologu și spune: „Mie mi se pare foarte general și foarte confuz acest termen: spiritual, spiritualitate. Ce este aceea?” Mai târziu a revenit, pentru că a aprofundat această problemă și și-a dat seama că nu este o vorbă goală sau nu este o vorbă convențională aceea de a avea o viață spirituală și de a te ancora în spiritualitate. Oricum, este mai mult decât cultură.

Avem un alt termen, care este în aparență sinonimul lui „spirit”: „duhul”. Aceste două cuvinte, unul fiind de sorginte latină și unul de origine slavonă, par să fie sinonime prin derivatele lor, dar, de fapt, nu este deloc așa. Pentru că spiritul dă spiritualitate, iar duhul dă duhovnicia. Duhovnicia este altceva sau mult mai mult decât spiritualitatea. Spiritul dă spiritualul. Un om spiritual poate să fie și un om care face glume. De aceea viața spirituală este mult mai puțin decât viața duhovnicească, iar rugăciunea face parte nu din viața spirituală, ci din viața duhovnicească. Acest lucru este foarte important de reținut!

Sfântul Apostol Pavel face o distincție netă între omul, spunem noi, firesc, dar într-o traducere foarte originală este omul psihic – „psihicos”, „antropos psihicos”, și omul duhovnicesc (iertăți-mă dacă uneori fac recursuri la filologie, dar aş vrea să fiu cât se poate de explicit, pentru a face distincția corectă între omul psihic și omul duhovnicesc). În toată doctrina sa, Sfântul Apostol Pavel nu dă foarte mulți bani pe omul psihic, pentru că psihicul este partea labilă a omului. Psihicul determină chiar și pasiunile carnale, care se infiltrează în noi, și avem, într-o rugăciune lăsată de unul din Sfinții Părinți, un fragment în care ne rugăm lui Dumnezeu să ne îndepărteze de relele care se lucrează cu gândul înlăuntrul trupului nostru. Deci psihicul poate să lucreze răul și poate să activeze chiar asupra trupului, determinând pasiuni carnale și vinovate. Psihicul, în genere, așa cum am mai spus, este partea labilă, partea schimbătoare a omului și fiecare dintre noi știm că starea psihică se poate schimba de la oră la oră, în funcție și de vremea de afară, și de atmosfera din casă, de somnul pe care l-ai făcut sau nu

l-ai făcut, de mâncarea care ți-a plăcut sau nu ți-a plăcut, de ambianța imediată sau mai îndepărtată.

Sfântul Pavel îl vede pe om ca pe un ins cu foarte multă statornicie, iar statornicia i-o dă duhul și prin aceasta el devine om duhovnicesc. Duhul reprezintă permanența omului și, mai ales, etajul superior, prin care el poate să intre în comunicare și în comuniune cu Dumnezeu. De aceea, Sfântul Apostol Pavel creează o ierarhie stratificată valoric a părților omului, așezând trupescul la nivelul de jos, psihicul deasupra acestuia, apoi duhovnicescul, iar deasupra tuturor noeticul, de la termenul grecesc „nous”, care este tradus prin „intelect”, „rațiune”, „inteligență”. Este partea cea mai fină, cea mai rafinată a sufletului, prin care omul duhovnicesc, în starea de extaz, intră în comuniune cu Dumnezeu. Dar, mai mult decât starea de extaz - pentru că extazul este revărsarea insului în afara lui - se află starea de entaz, care este înmănuncherea insului în interiorul său, așa încât omul cu adevărat duhovnicesc depășește și etajul psihicului și pe cel al duhovnicescului,

intrând în acela al noeticului, adică de legătură imediată cu Dumnezeu.

La acest nivel chiar rugăciunea devine inutilă, pentru că starea de rugăciune nu mai este o convorbire cu Dumnezeu, ci participarea sfântului - căci despre el este vorba - la Dumnezeu, îndumnezeindu-se prin participare la harul lui Dumnezeu. Făcând aceste precizări nu înseamnă că rugăciunea, parte din viața duhovnicească a omului, este o contemplație, pentru că ea este altceva decât contemplația, care implică mai mult intelectul. Rugăciunea este activă, lucrătoare, iar Evagrie Ponticul, unul dintre părinții cei mai importanți ai creștinismului, spunea, la un moment dat, că: „rugăciunea este folosirea cea mai autentică și mai bună a intelectului”. Ea nu se poate face fără participarea intelectului, adică să înțelegi rugăciunea, să ți-o asumi prin înțelegere, pentru că, altfel, ea devine mecanică și nu mai este rugăciune, ci doar o simplă deprindere. De aceea trebuie să evităm prezumția că rugăciunea nu ar face parte din viața practică a omului, ci numai dintr-o stare a lui statică.